

HPI 9 — *SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU (ČR) – I. PILÍŘ*

Doc. Ing. Michal Malý, Ph.D.

SZP – ROZLOŽENÍ DOTAČNÍHO SYSTÉMU

System SZP využívá velké množství nástrojů, avšak jeho největší „zbraní“ je **dotační systém**, který má základní cíl podporovat zemědělské podniky v produkci potravin.

Existence tohoto dotačního systému je z ekonomického hlediska značně sporadická, neboť primárně způsobuje **neefektivnost** na trhu. Avšak je to jediný nástroj, který pomáhá udržet domácí (ve smyslu EU) produkci na určité úrovni a zajišťuje jak potřebné množství potravin, tak dostatečné příjmy pro zemědělce, kteří jsou pak schopni plnit základní cíl.

Složení dotačního systému je relativně jednoduché – stavební prvky se označují jako tzv. **Pilíře**.

SZP na období 2014–2020 zachovává existenci **dvou základních pilířů**, posiluje však jejich vazby, a nabízí tak obecnější a integrovanější přístup k podpoře v této oblasti.

Nařízení (EU) č. 1307/2013 vytváří jednotný právní základ a ucelený právní předpis pro přímé platby zemědělcům, které by měly být cílenější, spravedlivější a „ekologičtější“.

DOTAČNÍ SYSTÉM SZP - ROZLOŽENÍ

V zásadě lze celý systém zjednodušit a dotační systém se pak skládá z následujících pilířů:

1. Pilíř, často označovaný jako tzv. **Přímé platby**, ke kterým bývá přiřazena tzv. **Společná organizace trhu** (SOT)

2. Pilíř, který je v podmínkách ČR representován tzv. **Programem rozvoje venkova**

K těmto základním pilířům jsou pak přidruženy ještě další prvky, avšak např. z pohledu financování tvoří objem prostředků z I. a II. Pilíře přes 95% všech alokovaných zdrojů SZP.

Rozdělení prostředků mezi pilíře SZP pro období 2014–2020 je následující:

1. pilíř: 76,6 % rozpočtu SZP, což odpovídá 29 % rozpočtu EU nebo 31 2 mld. eur
2. pilíř: 23,4 % rozpočtu SZP, což odpovídá 9 % rozpočtu EU nebo 9 5 mld. eur

I. PILÍŘ - SLOŽENÍ

I. Pilíř dotačního systému se skládá z různých typů podpor. Obecně v celé EU jsou definovány dva typy:

1. **Povinné podpory**, tj. podpory, které jednotlivé členské státy EU mají povinnost na svém území realizovat.
2. **Dobrovolné podpory**, zde si členský stát může předem říci, zda je v daném programovém období bude či nebude realizovat a následně tento scénář již musí dodržovat celé období.

K těmto dvěma základním typům podpor jsou pak přidruženy ještě **alternativní podpory** určené pro specifické podniky.

Pro ČR lze pak podle uvedeného rozložení provést podrobnou charakteristiku I. Pilíře pole následujícího schématu.

SCHÉMA I. PILÍŘE SZP EU

Povinné podpory (všechny členské státy):

- Základní platba (SAPS)
- „Zelená“ platba (greening)
- Podpora pro mladé zemědělce

(+)

Dobrovolné podpory (podle volby členských států):

- Podpora vázaná na produkci (tzv. citlivé komodity, (VCS)
- Přejícné vnitrostátní podpory (PVP)
- Podpora v oblastech s přírodními omezeními (v ČR součást PRV)

*Všechny platby jsou předmětem podmíněnosti (cross compliance)
Všichni farmáři budou mít přístup k zemědělskému poradenskému systému*

NEBO

Zjednodušený režim pro malé zemědělce (v ČR však nerealizované!)

ZÁKLADNÍ PLATBA - SAPS

Základní platba je dle názvu základem tzv. Přímých plateb.

Jedná se o platbu v režimu SAPS, tj. v současné době se vyplácí jako platba na hektar obhospodařované (v LPIS evidované) zemědělské půdy. Je poskytována pouze aktivním zemědělcům.

Aktuální sazba SAPS pro r. 2019 je **3 394,11 Kč/ha**.

Pro další období je uvažován přechod na systém platby na farmu (**SPS**) jako v EU 15, tj. podle přidělených platebních nároků, s ponecháním 3 % národní rezervy.

Žádosti se podávají každoročně, v rámci tzv. Jednotné žádosti.

Platba podléhá pravidlům kontroly podmíněnosti (cross-compliance).

PLATBA PRO ZEMĚDĚLCE DODRŽUJÍCÍ ZEMĚDĚLSKÉ POSTUPY PŘÍZNIVÉ PRO KLIMA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, NEBO LI TZV. ZELENÁ PLATBA – TZV. GREENING

Zelená platba je jakýsi doplněk k základní platbě, který obdrží každý subjekt jako **platbu na hektar obhospodařované zemědělské půdy při současném respektování určitých zemědělských praktik výhodných pro klima a životní prostředí.**

Členské státy použijí **30 %** národní obálky pro financování této platby, a proto je to poměrně důležitá platba pro zemědělský podnik.

Sazba platby byla v r. 2019 stanovena ve výši **1 884,30 Kč/ha.**

Žádosti se podávají každoročně, v rámci tzv. Jednotné žádosti.

Toto opatření je povinné, ale nepodléhá zastropování, viz dále.

„ZELENÁ PLATBA“ – PODMÍNKY PRO VÝPLATU

Aby farmář obdržel zelenou platbu, musí současně splnit následující podmínky:

- 1) Udržování trvalých pastvin (nerozorání), s tolerancí 5 %
- 2) Diverzifikace plodin – farmář bude muset v rámci osevního postupu střídat nejméně 3 druhy plodin na orné půdě, z nichž žádná nepřekročí více než 70% výměry a nepoklesne pod 5 % výměry obdělávané půdy. Podmínka platí pro farmy s výměrou orné půdy nad 3 ha.
- 3) Farmář zachová **„ekologicky zaměřenou plochu“ v rozsahu nejméně 7 % rozlohy zemědělské půdy (s výjimkou trvalých pastvin), tedy úhory, živé ploty, okraje polí, stromy, biotopy, krajinné prvky, ochranná pásma, zalesněné plochy zemědělské půdy z titulu HRDP nebo PRV.**

Zařazením se do systému ekologického zemědělství je podmínka ozelenění splněna.

PŘÍKLADY NAPLNĚNÍ 7% EKOLOGICKÉ PLOCHY

ZELENÁ PLATBA PO ROCE 2020

V současnosti aplikovaný režim Zelené platby bude velmi pravděpodobně realizován i v přechodném období, tj. i v letech 2021-22, a to především v důsledku neschválení definitivní podoby SZP pro období 2021-27.

Z dosavadních plánů, je však evidentní, že po roce 2020 bude Greening nahrazen principem tzv. **Eko-schémat**, které budou novou podobou environmentálních opatření v I. Pilíři.

Pro všechna Ekoschémata by měly být platné následující podmínky:

- Je to přímá platba bez vazby na produkci.
- Vazba se naopak projevuje na specifické cíle týkající se životního prostředí a klimatu.
- Zavedení je povinné pro členskou zemi, ale plnění dobrovolné pro zemědělce.
- Nad rámec standardů a zákonných norem je vymezení na národní úrovni.
- Financování z EAGF

Struktura Ekoschémat ještě zdaleka není definitivní, ale z informací z jednání AGRI a DG AGRI by pro ČR mohla mít následující podobu:

EKO-SCHÉMATA: NÁVRH STRUKTURY

1. Podpora aplikace kvalitních organických nebo statkových hnojiv
2. Podpora zeleného hnojení a dusík vázajících plodin
3. Diverzifikace krajiny
4. Vegetační pásy podél vodních toků
5. Infiltrační oblasti drenážních systémů
6. Údržba krajinných prvků
7. Vyrovnaná bilance živin
8. Udržování ploch na zemědělské půdě podporující biodiverzitu
9. Precizní zemědělství
10. Schémata eliminující větrnou erozi
11. Údržba TTP
12. Šetrný management na trvalých kulturách

PLATBA MLADÝM FARMÁŘŮM

Základní přímá platba pro nové začínající mladé zemědělce (ti, kteří jsou mladší 40. let a nově zřizují podnik).

Podpora je určena mladým zemědělcům, kteří začínají podnikat v zemědělství, ať již jako fyzická nebo právnická osoba. Cílem podpory je usnadnit založení zemědělského podniku a jeho rozvoj v počátečních letech podnikání.

Ti, kteří zřídili podnik během 5 let před prvním předložením žádosti o základní přímou platbu, dostanou navýšení zkrácené o počet let od roku prvního zřízení podniku do prvního podání žádosti o základní přímou platbu.

Výše navýšení je omezena na maximální průměrnou výměru farmy v každé ČZ, v ČR je platba omezena na prvních 90 ha. V členských státech, kde jsou malé farmy, je limitem 25 ha.

Sazba podpory mladých zemědělců je v r. 2019 **1 697,06 Kč/ha.**

PŘEHLED VÝVOJE SAZEB POVINNÝCH PLATEB I. PILÍŘE

Od našeho vstupu (2004) až do r. 2014 byly povinné platby jednou platbou, jejíž výše a vývoj je zachycena zde:

V dalším období je nutné již celkovou výši určovat jako možný součet 3 forem plateb:

	SAPS	Greening	Mladý zem.	suma	celkem bez M.Z.
2016	3543	1943	885	6371	5486
2017	3378	1853	884	6115	5231
2018	3388	1877	1694	6959	5265
2019	3394	1884	1697	6975	5278

Rok	Nařízení vlády	Úroveň plateb EU-15	Obálka SAPS (mil. EUR)	Sazba (EUR/ha)	Směnný kurz (CZK/EUR)	Sazba (CZK/ha)
2004	243/2004	25 %	198,940	56,41	32,45	1 830,40
2005	144/2005	30 %	249,296	71,42	29,55	2 110,70
2006	144/2005	35 %	310,457	88,89	28,32	2 517,80
2007	47/2007	40 %	355,384	101,40	27,53	2 791,50
2008	47/2007	50 %	437,762	124,16	24,66	3 072,20
2009	47/2007	60 %	517,895	147,43	25,16	3 710,00
2010	47/2007	70 %	581,177	165,07	24,60	4 060,80
2011	47/2007	80 %	667,365	189,32	24,75	4 686,50
2012	47/2007	90 %	755,659	214,28	25,14	5 387,30
2013	47/2007	100 %	832,828	235,86	25,73	6 068,88
2014	47/2007	100 %	773,751	218,08	27,50	5 997,23

Pramen: Ministerstvo zemědělství ČR

PODPORY VÁZANÉ NA PRODUKCI

Plošné platby zemědělcům, vázané pouze na hektar obhospodařované plochy, mají jeden výrazně negativní dopad – při stejné sazbě na hektar bez rozlišení toho, co se na dané půdě pěstuje vede k „diskriminaci“ vysoce nákladově náročných plodin (okopaniny, chmel, aj.)

S cílem řešit uvedený efekt existují v rámci Dobrovolných plateb podpory, jejichž vyplácení je vázané na produkci a o jejichž rozložení si může rozhodnout specificky každý členský stát.

Fakticky jde o pokračování čl. 68 z let 2010 – 2013 (v ČR byl od r. 2010 uplatněn na dojené krávy) a schéma navazuje na již podporované citlivé komodity v ČR v rámci plateb Top up.

V současném období jsou v ČR realizovány dva typy těchto podpor:

- 1. Podpora vázaná na produkci, tzv. citlivé komodity (VCS)**
- 2. Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)**

PODPORY VÁZANÉ NA PRODUKCI

Podpory vázané na produkci (VCS - Voluntary coupled support) mají formu plateb na tzv. citlivé komodity, neboli právě komodity, které jsou nákladově náročné, a přitom stát má zájem o jejich produkci, tj. jsou to žádoucí/potřebné komodity pro domácí trh.

ČR v reformě SZP od roku 2020 usiluje o zachování dotací na citlivé komodity formou dobrovolné podpory vázané na produkci, například pro brambory, ovoce a zeleninu, cukrovou řepu nebo dojnice.

Snahou EU ale bohužel je tuto podporu poskytovanou z přímých plateb omezit a nahradit ji dotacemi na plochu. Ty totiž dominují zvláště v zemích EU15 (tj. silných evropských zemích, které přistoupily do EU před rokem 2004), které mají citlivé komodity už v podstatě zahrnuté do systému dotací.

Bohužel zachování těchto podpor je rovněž závislé na stavu státního rozpočtu, neboť jsou z něj financovány.

PODPORY VÁZANÉ NA PRODUKCI

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP) měly a do současnosti mají funkci vyrovnávací. Od počátku realizace systému plateb SZP v ČR totiž platby nedosahují úrovně plateb v původních členských státech EU-15. Uvedená skutečnost je pro české farmáře značně diskriminující při jejich uplatnění na vnitřním trhu EU a ohrožuje to jejich konkurenceschopnost.

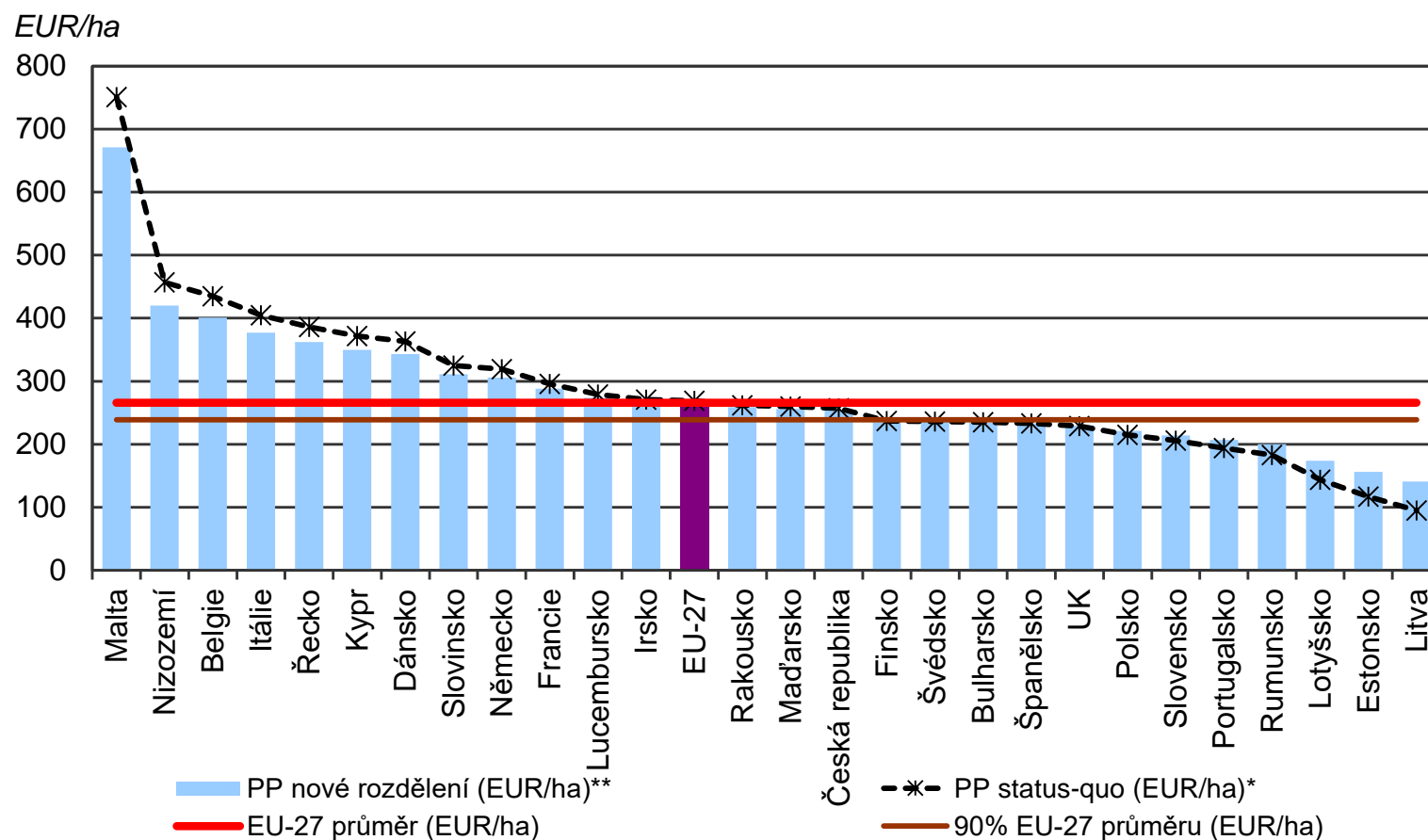
Z tohoto důvodu existují platby PVP, které jsou naší národní platbou (jsou plně financovány ze státního rozpočtu ČR) a mají do jisté vyrovnávat celkovou výši plateb.

Sekundárním efektem těchto plateb je opět dodatečná podpora některých významných a nákladově náročných komodit.

Podobně jako platby VCS je jejich existence v budoucnu závislá na dohodnutém schématu SZP po roce 2020 a deficitu st. rozpočtu ČR.

Žádost o platbu je podávána v rámci Jednotné žádosti.

POROVNÁNÍ PRŮMĚRNÉ PLATBY MEZI STÁTY EU

Porovnání dotační podpory stávajícím systémem očima chovatele dojníc v ČR

ČR = 190 euro/ha

Francie = 285 euro/ha

Německo = 362 euro/ha

Nizozemí = 433 euro/ha

PODPORY VÁZANÉ NA PRODUKCI - SAZBY

Sektor VCS	2016	2017	2018	2019
Škrobové brambory	17 215,79 Kč/ha	13 743,06	13679	14014
Chmel	17 356,73 Kč/ha	15 965,20	15572	15621
Ovoce velmi vysoká pracnost	13 734,02 Kč/ha	12 932,59	12071	11735
Ovoce vysoká pracnost	9 491,99 Kč/ha	7 940,85	8022	7892
Zelenina velmi vysoká pracnost	13 183,82 Kč/ha	11 462,28	11732	10862
Zelenina vysoká pracnost	3 662,37 Kč/ha	4 083,80	3591	3907
Konzumní brambory	5 411,71 Kč/ha	4 776,85	4752	4599
Cukrová řepa	7 874,13 Kč/ha	6 540,43	6549	7346
Bílkovinné plodiny	3 711,07 Kč/ha	2 989,64	2218	2136
Masná telata	10 001,78 Kč/VDJ	8 560,25	8688	8084
Dojnice	3 678,77 Kč/VDJ	3 597,20	3687	3730
Ovce a kozy	3 670,30 Kč/VDJ	3 402,87	3551	3866

Sektor PVP	2016	2017	2018	2019
Zemědělská půda	192,17 Kč/ha	159,25 Kč/ha	141	130
Chmel	5 172,99 Kč/ha	4 370,55 Kč/ha	3952	3532
Brambory pro výrobu škrobu	1 746,72 Kč/t	1 449,39 Kč/t	1279	1187
Přežvýkavci	101,63 Kč/VDJ	85,65 Kč/VDJ	76	70
KBTPM	131,63 Kč/VDJ	100,93 Kč/VDJ	88	80
Ovce/kozy	61,17 Kč/VDJ	50,43 Kč/VDJ	43	43

MALÝ ZEMĚDĚLEC

Malý zemědělec je alternativní schéma, určené pro malé rodinné farmy. Systém I. Pilíře je i přes postupné zjednodušení pro řadu malých farem poměrně administrativně náročný, proto EU nabízí toto alternativní schéma, kdy farmář je příjemce pouze jedné jediné platby a tím odpadá značná část byrokracie.

Schéma je definováno jako samostatné, ale v případě zapojení se **povinné schéma pro malé farmáře**, kde členský stát může alokovat až 10 % národní obálky.

Jeho využití je pro malé farmáře naopak **dobrovolné** a závisí na jeho rozhodnutí, zda se do programu přihlásí.

V rámci tohoto schématu obdrží potom jedinou roční platbu, která nahradí veškeré přímé platby (základní přímou platbu, platbu za ozelenění, případně další platby poskytované z obálky přímých plateb).

Celková částka na jednoho příjemce však musí být v rozmezí 500 až 1 000 €.

ČR toto schéma neaktivovala, a proto se v ČR NEREALIZUJE!

VYBRANÉ DŮLEŽITÉ POJMY K POCHOPENÍ PRINCIPU PODPOR

Národní obálka: množství peněz pro přímé platby v dané zemi. V případě ČR je aktuální situace následující:

2014 – 2020: 6 114 727 tis. €, tj. cca 152 mld. Kč, což představuje podíl z obálky EU 2,08 %

2021 – 2027: 5 871 911 tis. €, tj. cca 146 mld. Kč, což představuje podíl z obálky EU 2,21 %

Absolutní snížení pro ČR mezi obdobími je - **242 816 tis. €**, tj. cca 6 mld. Kč, tzn. snížení o 3,97 %!

Aktivní farmář: EU definice farmáře, který může platby v rámci I. Pilíře pobírat. Tato povinná definice však byla v r. 2019 zrušena a po roce 2020 bude nahrazena definicí **skutečného zemědělce**, jejíž znění může členský stát modifikovat.

Podle aktuálně diskutovaných podmínek by musel každý zemědělec vykázat vlastnické vazby na zemědělský podnik, které mají být navíc rozděleny nikoliv podle počtu hektarů či kusů dobytka, jako je v Česku běžné, ale podle počtu zaměstnanců a ročního obrátu, což je pro ČR ještě více nevýhodné než předchozí definice.

PRINCIP ZASTROPOVÁNÍ

Princip zastropování je kritickým mechanismem, jehož hlavní úlohou má být snížení finanční zátěže rozpočtu SZP tím, že se stanoví maximální možná částka (strop), kterou může farma v EU z plateb I. Pilíře obdržet. V ČR se tento princip zatím neaplikuje, ale je pravděpodobné, že se mu nevyhneme.

Pro ČR by tato skutečnost s ohledem na průměrnou velikost farmy byla značně nevýhodná!!!

Zastropování základní platby (capping) = celková suma podpory jednotlivého zemědělce, kterou může obdržet v rámci základního platebního programu, tj. suma všech přímých plateb podniku mimo plateb za ozelenění a schématu pro malé zemědělce.

Platba by se na základě tohoto principu degresivně krátila podle hodnoty původní přímé platby, a to v následujícím režimu:

Platba do 60000 € – žádné snížení (pro představu to zhruba odpovídá farmě o 300 ha)

60000 €-75000 € – krácení o 25 %

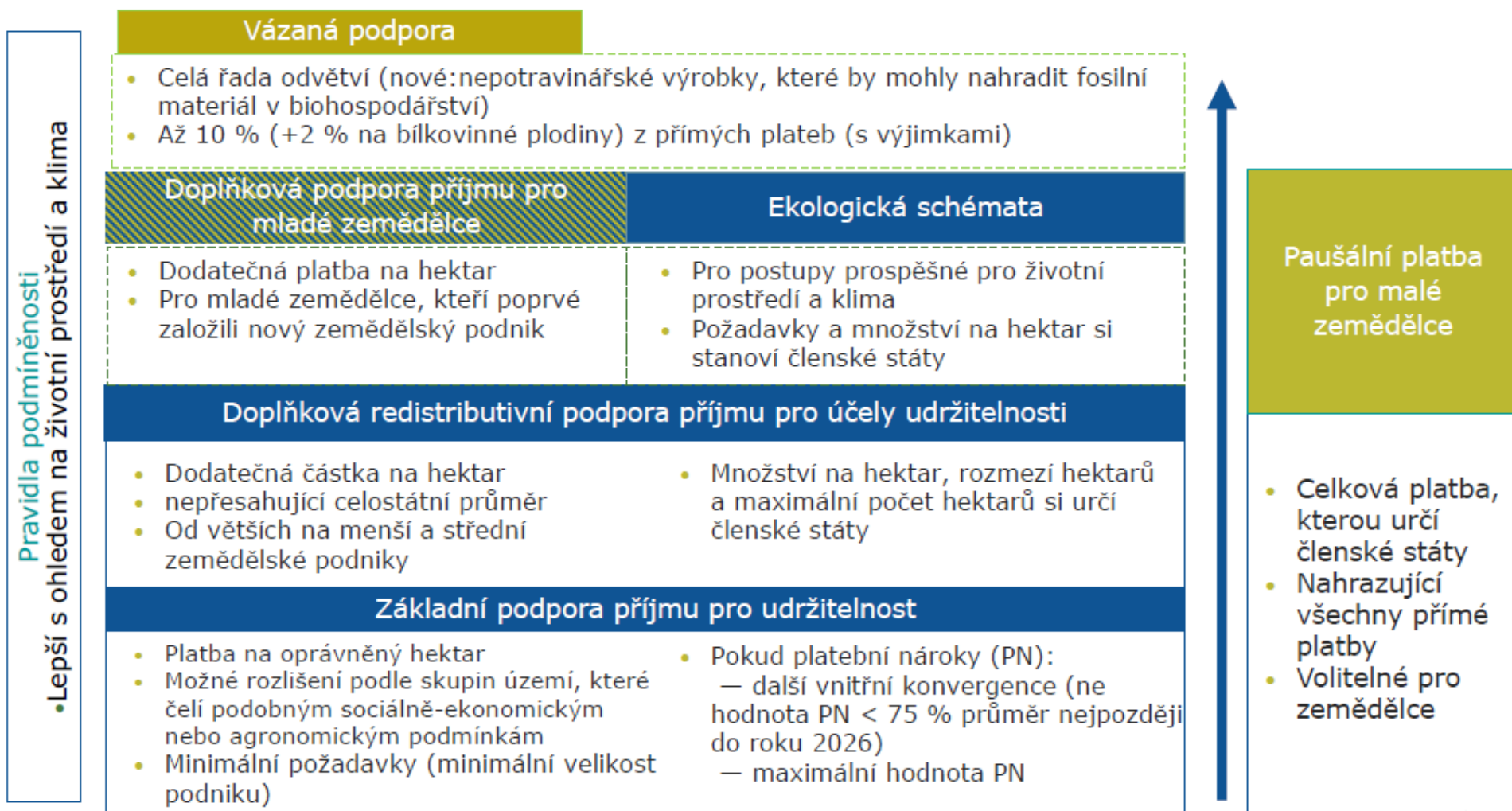
75000 €-90000 € – krácení o 50 %

90000 €-100000 € – krácení o 75 %

od 100000 € – úplné zastropování

Aby bylo možno vzít v úvahu faktor zaměstnanosti, může podnik, (subjekt), podle platného návrhu, odpočítat mzdové náklady vykázané v předchozím roce (včetně povinných odvodů daní a zdravotního a sociálního pojištění), a to před uplatněním snížení.

BUDOUCNOST I. PILÍŘE PODLE NÁVRHU EK EU

PŘÍŠTÍ TÉMA:

Společná zemědělská politika EU
(ČR) – II. pilíř